

مراسم محرم در برمه و فیلیپین

محمد علی ربانی
قسمت آخر

در خصوص تاریخ دقیق ورود اسلام به برمه اختلاف نظر است. برخی محققین (۳۰) بر این باورند که در ۶۸۰م (۴۸ هجری) محمد حنفیه فرزند امام اول شیعیان علی (ع) پس از عدم توفیق نسبت به خونخواهی حضرت امام حسین (ع) از بنی امیه همراه با طرفداران و نیروهای خود به شرق کوچ کرده تا بالاخره در سواحل آراکان به برمه رسید و در آنجا «کایاپوری» ملکه قبیله منطقه را شکست داد و او را به دین اسلام درآورد و به زنی گرفت و به ترویج اسلام در آن منطقه مشغول گشت. دو مزار امروزه در آراکان وجود دارد که به «حنیفر تونکی» یا مزار حنیفه و «کایاپوری تونکی» مشهور بوده و زیارتگاه مسلمانان منطقه به شمار می آید.

با گسترش اسلام در هندو بنگال منطقه آراکان نیز تحت نفوذ مسلمانان هندی و بنگالی قرار گرفت و این منطقه به حکومت های اسلامی تبدیل گشت. منطقه آراکان، سالیان متمادی زیر نفوذ مسلمانان بوده و تا ۱۷۸۴م این منطقه دارای حکومت مستقل و یک ایالت پر قدرت و بزرگ برمه به شمار می آمد. بسیاری از پادشاهان سابق برمه از منطقه آراکان ظهور نمودند که آخرین آنها «سلیم شاه» نام داشت. زبان فارسی، مدت ها زبان رسمی سرزمین آراکان بوده و در سال ۱۵۳۱م هیأت سیاسی و مذهبی از طرف پادشاه وقت ایران جهت برقراری و توسعه مناسبات و همچنین معرفی و تبلیغ دین اسلام و مذهب تشیع راهی برمه و ایالت مستقل آراکان شدند. (۳۱)

مغول ها، بزرگترین سلسله حاکم بر هند بودند که از سال ۱۵۲۶ تا ۱۸۵۸م که دوره طلایی و

میانمار «برمه»

برمه کشوری است واقع در جنوب شرقی آسیا با جمعیتی قریب به ۶۴ میلیون نفر و مساحت تقریبی ۶۷۶۶۵۵۲ کیلومتر مربع که با کشورهای هند، بنگلادش، چین، لائوس و تایلند مرز مشترک داشته و به آب های دریای آندمان و خلیج بنگال نیز متصل اند. بیش از ۸۷ درصد از جمعیت این کشور، بودایی و پیرو مکتب سنتی تراوادا از آئین بودیسم اند.

اسلام در برمه

جمعیت مسلمانان این کشور هر چند بر طبق آمارهای ارائه شده از سوی دولت، پنج درصد اعلام شده است ولی به نظر می رسد رقم واقعی بین ۸-۱۰ درصد باشد. بخش عمده از جمعیت مسلمان برمه در منطقه «آراکان» که از طرف شمال غربی با بنگلادش و از شمال با هندوستان هم مرزاند، متمرکز بوده و بقیه در سایر ایالت ها از جمله رانگون پایتخت این کشور ساکن هستند. قرن ها قبل از ظهور اسلام، دریانوردان ایرانی، عرب، هندی و سایر ملل در مسیر سفرهای تجاری خود به مناطق جنوب شرقی آسیا از طریق سواحل برمه وارد مناطق غربی چین شده و با ساکنان این مناطق در تماس بوده اند. پس از ظهور اسلام نیز بازرگانان مسلمان بویژه بازرگانان ایرانی و عرب جهت کوتاه کردن مسیر تجاری خود در سواحل برمه و برخی مسیرهای زمینی همانند آراکان توقف کرده در کنار فعالیت های بازرگانی و تجاری خود به تبلیغ و نشر اسلام می پرداختند.

در شماره گذشته تاریخ گذرای ورود اسلام به اندونزی و تایلند و وضعیت شیعه در این کشورها را مطالعه کرده اید. در ادامه به این دو موضوع در کشورهای میانمار (برمه) و فیلیپین پرداخته می شود.

اوج گیری اسلام بود بر این کشور حکومت می کردند. آنها که تحت تأثیر فرهنگ و تمدن ایرانی نیز بودند طی این دوره اکثر سرزمین های هند را تحت تصرف خود در آورده و مرزهای شرقی خود یعنی بنگال را به میانمار متصل کردند. مبلغان مسلمان، سرزمین هند را پایگاهی برای گسترش اسلام به میانمار و دیگر سرزمین های جنوب شرقی آسیا قرار دادند و در مناطق غربی میانمار، یعنی آراکان جمع زیادی از مسلمانان ساکن بودند. علاوه بر آراکان مسلمانان زیادی نیز در دیگر شهرها و نواحی مختلف میانمار از جمله رانگون، مندلی، مگلونگ و برخی نواحی دیگر ساکن بوده و به فعالیت های تجاری و تبلیغی اشتغال داشتند. (۲۲)

تأثیر فرهنگی ایرانیان در برمه

هر چند به دلیل همجواری و ارتباطات نزدیکی که میان مردم برمه بویژه مسلمانان «آراکان» با مردم هند و بنگال وجود داشت موج اسلام در برمه نیز همچون بودیسم عمدتاً متأثر از جریان مذهبی و فرهنگی اسلام در شبه قاره هند بوده است. آنچه مسلم است به دلیل سلطه فرهنگی ایران بر شبه قاره و همچنین مرادوات و ارتباطات گسترده ایرانیان با مردم هند نقش و تأثیرات فرهنگی با واسطه یا مستقیم ایرانیان در برمه امری منطقی به نظر می رسد. دلایل واضح و موجود آن تأثیر و نقش مؤثر و ماندگار زبان و ادب فارسی و همچنین حضور نسل ها و خانواده های ایرانی بازمانده از قرون گذشته در کنار برخی دیگر از شواهد و مدارک همانند قبرستان ایرانیان کتب و منابع موجود در این زمینه است.

همانگونه که اشاره شد در یانوردان ایرانی سال ها قبل از ظهور اسلام در مسیر سفرهای دریایی و تجاری خود یا ساکنان این سرزمین نیز در ارتباط بوده، پس از ظهور اسلام نیز این مرادوات گسترش یافته و ابعاد تازه ای به خود گرفت. گذشته از مرادوات رسمی دو کشور که بدان اشاره گردید تجار و بازرگانان ایرانی بویژه از قرن ۱۹ م به بعد در دامنه رفت و آمد تجاری خود با این کشور افزوده و بسیاری از آنان نیز به قصد سکونت دائم در آن مقیم گشتند. خانواده های شیرازی، اصفهانی، بهبهانی، کازرونی، خراسانی و مازندرانی که نسل های باقیمانده از بازرگانان ایرانی اند هم اکنون در شهرهای «رانگون»، «مندلی» و برخی نواحی دیگر سکونت دارند. این خانواده ها، نوادگان گروه های تجاری و بازرگانان ایرانی هستند که عمدتاً در اواسط قرن ۱۹ م به برمه سفر کرده و در آنجا مقیم گشتند. نکته حائز اهمیت و جالب توجه این که نسل قدیم از ایرانی های موجود در برمه علی رغم گذشت سالیان دراز و طولانی از مهاجرت اجداد و نیاکانشان به این کشور، هنوز به زبان فارسی آشنایی داشته و خاطراتی از پدران و اجداد خویش درباره ایران شنیده اند به یاد دارند. قبرستان قدیمی مربوط به ایرانیان در شهر

تدریس می شد. برخی از متون ادبی و اخلاقی مربوط به ادب فارسی همانند «پندنامه عطار نیشابوری»، «کیمیای سعادت و رساله منهاج العابدین» غزالی و «گلستان و بوستان سعدی» در مراکز آموزشی و دینی اهل سنت و همچنین دیپارتمان کالج اسلامی Kanbalu تدریس می گردد. (۲۳)

علاوه بر ایرانیان، مسلمانانی که طی قرن بیستم به بعد وارد برمه شده و در آنجا ساکن گشتند برخی ایرانیان زرتشتی نیز به قصد تجارت و تبلیغ آیین خود وارد این سرزمین شدند. ارتباطات تنگاتنگ ساکنان سرزمین برمه با شبه قاره هند موجب گشت تا علاوه بر موج مذهبی هندوئیسم و بودیسم موج اسلامی به همراه تأثیرات فرهنگی ایرانیان در شبه قاره نیز بر این کشور اثرات خود را بر جای بگذارد.

شیعیان در برمه

آمار تقریبی شیعیان در برمه رقمی بین ۳۰-۴۰ هزار نفر را شامل می شوند که بخشی مربوط به جامعه شیعه قدیم بوده و گروهی نیز پس از پیروزی انقلاب اسلامی به این مذهب گرویده اند. وجه تشابه جامعه شیعه در برمه و تایلند این که جامعه شیعه قدیم در ایران دو کشور عمدتاً نسل بازمانده از ایرانیان شیعه مذهبی اند که به این دو سرزمین مهاجرت و در آن مقیم گشتند و نسل جدید نیز غالباً از میان اهل سنتی شکل گرفته اند که جاذبه های انقلاب اسلامی و امام خمینی (ره) آنان را با مکتب اهل البیت (ع) آشنا ساخته و به مذهب شیعه روی آورده اند. هر چند جمعیت اصلی شیعه در شهرهای رانگون و مندلی متمرکز شده اند ولی در دیگر شهرها مانند «پروم» و «تونگو» «مولمین» «ساندوی» «تائونگیه» نیز جمعیت های شیعه زندگی می کنند. ترکیب قومی شیعه در برمه عمدتاً ایرانی تبار بنگالی پاکستانی و برمه ای اند.

بناها، قبرستان ها و آثار مذهبی و قدیمی شیعیان همانند مسجد مغول شیعه و پنجه مسجد و قبرستان ایرانیان در شهرهای «رانگون»، «ماندلای» و «پروم» حکایت از ریشه های تاریخی مذهب شیعه در برمه دارد. برخی از این مراکز، همانند مسجد مغول شیعه و قبرستان ایرانیان در شهر رانگون، بیش از دوست سال قدمت دارند. شهر ماندلای پایتخت سابق و قدیمی برمه که با فاصله ای یک و نیم ساعت پرواز از رانگون و در دشتی وسیع و سرسبز واقع شده است یکی دیگر از مناطقی است که آثار تاریخی شیعه و گروه های شیعه را می توان در آن مشاهده کرد. در گذشته و در دوران قبل از حضور استعمار انگلیس، تجار ایرانی ساکن در شهر مندلی که از افراد متمول و سرشناس پایتخت به شمار می آمده و مورد اعتماد پادشاه نیز بودند برخی مناصب حکومتی بویژه امور مربوط به بازسازی و تجهیز پایتخت از جمله تاسیس شبکه آبرسانی و روشنایی را بر عهده داشتند. حسن اعتماد و خدمات ارزنده ایرانیان در راه توسعه و عمران شهر موجب گردید تا پادشاه سه قطعه زمین بزرگ در سه ناحیه مرکزی و با اهمیت شهر را به

□ جمعیت مسلمانان میانمار (برمه) گرچه بر اساس آمارهای ارائه شده از سوی دولت، ۵ درصد است اما به نظر می رسد این رقم به ۸ تا ۱۰ درصد برسد. بخش عمده جمعیت مسلمانان در منطقه «آراکان» همجوار بنگلادش و هند زندگی می کنند.

«رانگون» و «مندلی» که به زبان فارسی اسامی و مشخصات صاحب قبر بر آن حک شده است حکایت تاریخی مستندی است از پیشینه حضور ایرانیان در برمه. در مقایسه با نسل های باقیمانده از ایرانیان در تایلند که عمدتاً هضم در فرهنگ و جامعه تایی شده و تنها بخشی از نوادگان شیخ احمد قمی از میان دهها ایرانی صاحب منصب دربار آیوتایا به هویت مذهبی و ایرانی خود تا حلودی پابرجا و استوار مانده اند، در کشور برمه خانواده های متعددی از ایرانیان قدیم با اسامی و شهرت های ایرانی زندگی کرده و بر تعلقات فرهنگی و قومی خویش پایبند هستند. یکی از نکات قابل توجه در برمه رواج زبان فارسی در این کشور است. امروزه نیز علی رغم گذشت بیش از دو قرن از ورود ایرانی ها به برمه، بسیاری از نوادگان و بازمندانگان آنان کم و بیش با زبان و فرهنگ فارسی و ایرانی آشنایی دارند. علاوه بر ایرانی ها، حضور اقوام هند و بنگالی در برمه و نفوذ و حضور پررنگ زبان و ادب فارسی در شبه قاره، زمینه های مناسب دیگری را برای رواج زبان فارسی در این کشور فراهم آورده است. در اهمیت زبان فارسی در برمه همین بس که علاوه بر جایگاه آن در منطقه آراکان که بدان اشاره شد در دوران پادشاهی "BADLON MINANK" (۱۶۲۸-۱۶۰۵ م) زبان فارسی به عنوان یکی از زبان های تشریفات دربار در کنار زبان «مون» و «برمه ای» استفاده می شد. دیپارتمان شرق شناسی دانشگاه رانگون در گذشته ای نه چندان دور، تنها سه زبان یعنی «بنگالی»، «بالی» و «فارسی» در آن

ایرانی‌ها و گذاری کنند تا در آن به ساخت محله‌های مسکونی و مراکز مذهبی خود بپردازند. این مجموعه که هم اکنون نیز به «کمپ شیعه» شهرت داشته و محل زندگی تعداد زیادی از شیعیان ایرانی تبار محسوب می‌گردد در کنار امام بارگاه قرار داشته و بایش از صد و پنجاه سال قدمت، یکی دیگر از مراکز مذهبی و قدیمی شیعیان برمه به شمار می‌آید. در این شهر می‌توان بانسلی قدیمی از ایرانیان شیعه‌ای مواجه شد که علی‌رغم گذشت بیش از سه نسل از مهاجرت به برمه هنوز با زبان فارسی آشنایی داشته‌اند و خاطراتی که پدرانشان از ایران برایشان نقل کرده‌اند را به خوبی به یاد دارند. خانواده‌های شیرازی، بهبهانی، مازندرانی و خراسانی در اطراف امام بارگاه زندگی کرده و بخش عمده از جمعیت شیعه در این شهر را تشکیل می‌دهند. همانگونه که اشاره شد همجواری برمه با هند و بنگلادش و مرادوات گسترده مسلمانان شیعه مذهب هندی با مردم برمه در ترویج و تحکیم جامعه شیعه در این کشور موثر بوده است.

آغاز سلطه استعماری انگلیس بر شبه قاره، پایانی بود بر دوران سلطه و حاکمیت پادشاهان مسلمان و بعضاً شیعی مذهب هند که سالیان درازی بر بخش‌های وسیعی از خاک هند حکومت می‌راندند. بنابر متن سنگ نبشته موجود در اطراف مقبره «ابوظفر سراج‌الدین محمد بهادر شاه ظفر» ۱۸۳۶-۱۸۵۸ م آخرین پادشاه از خاندان مغولیه حکایت از آن دارد که وی پس از سرنگونی توسط قوای استعماری برمه تبعید و در آنجا به قتل رسید. انگلیسی‌ها که علاوه بر شبه قاره بر بخش‌هایی از نواحی جنوب شرقی آسیا همانند، برمه، مالزی، سنگاپور و برونی نیز سلطه داشتند علاوه بر تبعید و قتل آخرین پادشاه مسلمان هند در برمه، آخرین پادشاه برمه را نیز به هندوستان تبعید و در آنجا به قتل رساندند. مقبره شاه ظفر که در حاشیه شهر رانگون واقع شده و به «درگاه بهادر شاه» شهرت دارد مملو از اسامی پنج تن آل عبا و اشعار مولاناست. این محل هم اکنون به زیارتگاهی برای مسلمانان شیعه و سنی این کشور تبدیل شده است. هر چند اهل سنت از وی به عنوان مسلمان سنی یاد می‌کنند ولی در این که شیعیان برمه نیز به «مغول» شهرت داشته و قدیمی‌ترین مسجد شیعیان در رانگون و برخی مناطق دیگر «مغول شیعه» نامیده می‌شود. احتمال این که وی از آخرین پادشاهان شیعه مذهب مغول هند باشد را تقویت می‌کند. در هر صورت آثار و مکتوبات مندرج بر روی کاشی و پارچه‌های روی قبر بر عشق و ارادت وی به اهل بیت عصمت و طهارت (ع) دلالت دارد. علاوه بر درگاه بهادر شاه ظفر «درگاه پنج پیر» در شهر کوچک «سیروم» واقع در ۴۵ کیلومتری رانگون پایتخت برمه، نشان دیگری از سابقه حضور محبین و علاقه‌مندان به خاندان عصمت و طهارت (ع) در این

□ آمار شیعیان میانمار (برمه) بین ۳۰ تا ۴۰ هزار نفر است که بخشی از آنان از خانواده‌های قدیم شیعه‌اند و گروهی نیز پس از پیروزی انقلاب اسلامی به این مذهب گرویده‌اند. شیعیان در شهرهای رانگون، مندلی، پروم، تونگو، مولمین، ساندوی و تائونگیه پراکنده‌اند. ترکیب قومی آنان ایرانی، بنگالی، پاکستانی و برمه‌ای است.

کشور است. در این محل، پنج عارف مسلمانی که در اواخر قرن ۱۶ م که به همراه کشتی تجاری عرب وارد بندر سیروم شده و به تبلیغ اسلام در این منطقه پرداختند مدفونند. این گروه که در راس آنان شخصی به نام «بدرالدین الطایفی» قرار داشت به دستور فرمانده پرتغالی حاکم بر این بندر بنسام "Filipe de Brito" به قتل رسیدند. پیکر این پنج نفر توسط مردم در این محل به خاک سپرده شد و بعدها به زیارتگاهی به نام «درگاه پنج پیر» شهرت یافت. در این محل نیز همچون درگاه بهادر شاه ظفر، اسامی اهل بیت (ع) و اشعار مولانا و شمس بر دیوارها و پارچه‌های روی قبر نقش بسته است. هر ساله در ایامی خاص، جمع کثیری از مسلمانان شیعه و سنی از نقاط مختلف برمه در این دو بارگاه اجتماع کرده و به زیارت و اعمال مذهبی می‌پردازند.

محرم در برمه

یکی از صحنه‌های پر شور و دیدنی در شهرهای «رانگون»، «ماندلای»، «پروم» و دیگر مناطق شیعه نشین برمه، مراسم و سنت‌های عزاداری شیعیان این کشور در ایام محرم و عاشورای حسینی است. شیعیان برمه که امروزه از اقوام مختلفی تشکیل شده‌اند از دو قرن است که با عشقی وصف ناپذیر خاطره شهادت و مظلومیت سید و سالار شهیدان کربلا حضرت اباعبدالله‌الحسین (ع) و اصحاب وفادارش را زنده نگه می‌دارند. هر چند شباهت و قرابت‌های بسیاری بین نوع عزاداری شیعیان تایلند و برمه وجود دارد

ولی به دلیل قرابت فرهنگی شیعیان برمه با شیعیان هند و بنگلادش، سنت‌ها و باورهای رایج در میان شیعیان شبه قاره در میان شیعیان برمه بیشتر مشاهده می‌شود. امروزه چه در شهر رانگون و چه در دیگر مناطق شیعه نشین این کشور، مرثی و نوحه‌خوانی‌ها به دوزبان اردو و فارسی اجرا می‌شود. امام باره‌ها، حسینیه‌ها و مساجد مراکز اصلی اجرای مراسم عزاداری محرم به شمار می‌آیند. در گذشته، مرکز اصلی برپایی مراسم محرم و عزاداری در امام باره‌ها بود که طی ده روز اول محرم برگزار می‌شد. جاذبه‌ها و شور موجود در این مراسم حتی برای بودایی‌ها و بویژه مسلمانان سنی نیز دلنشین بوده و آنان را به شرکت در این مراسم تشویق می‌نماید. محل اصلی برپایی مراسم عزاداری شیعیان شهر رانگون مسجد مغول شیعه است. این مسجد قدیمی و تاریخی در دهه اول محرم، بویژه شب تاسوعا و عاشورا مملو از جمعیت عزادار سیاه پوشی است که در داخل و خارج مسجد اجتماع کرده به عزاداری می‌پردازند. هر چند در بسیاری از مساجد و مراکز عزاداری شیعیان برمه، صحنه مراسم راه رفتن بر روی آتش که در میان شیعیان قدیم تایلند رایج است را نمی‌توان مشاهده کرد ولی حمل علم و کتل‌های پوشیده از گل و پارچه‌های سیاه و سبز، حمل تابوت و ذوالجناح جزء اصلی از این مراسم به شمار می‌آید. اوج مراسم محرم در برمه در شب عاشورا است که در این شب، دسته‌های عزاداری از مناطق مختلف شهر رانگون به مسجد مغول شیعه آمده، در خیابان‌های اطراف مسجد تا نزدیکی‌های صبح به عزاداری و ماتم می‌پردازند. هر چند در میان نسل جدید، قمه زدن و استفاده از زنجیرهای تیغ دار مرسوم نیست ولی در میان شیعیان صحنه‌های دلخراشی از سرو سینه‌های خونین نسل‌های پیشین را می‌توان مشاهده کرد. در این شب که خیابان‌های اطراف مسجد مغول شیعه مملو از زنان و مردان عزادار و تماشاچی است عزاداران پس از چندین نوبت گردش در خیابان‌های اطراف وارد صحن مسجد شده و مراسم را به اوج خود می‌رسانند. در پنجه مسجد یکی دیگر از مساجد قدیمی شیعیان شهر رانگون نیز، شب نهم مراسم باشکوهی برگزار می‌گردد. نام این مسجد برگرفته از «پنجه» یا علامت دست بریده حضرت ابوالفضل عباس (ع) علمدار کربلاست. شیعیان این مسجد بر این باورند که علامت دست بریده حضرت ابوالفضل (ع) که امروزه بر روی علمی نصب شده و به صورت خاصی نگهداری می‌شود در روز گاران قدیم توسط پدرانشان در ساحل دریا به گونه‌ای معجزه آسا پیدا شده و پس از آن ایام در محلی مخصوص نگهداری شده مردم جهت تبرک و شفا بر آورده شدن حاجت بدان متوسل می‌شوند.

وجه تمایز دیگر مراسم محرم در تایلند با برمه، این که شیعیان قدیم تایلند به جهت ارتباط تنگاتنگ

و آمیختگی نزدیکی که با جامعه بودایی این کشور داشتند برخی از آداب و رسوم رایج در معاشرت با کار می گیرند. حال آن که در میان جامعه شیعه برمه، این نوع تأثیر پذیری کمتر مشاهده می شود. نوع علم هایی که در مراسم محرم شیعیان برمه استفاده می شود، بسیار مهم است. بسیاری از این علم ها مزین به نام و القاب حضرت ابوالفضل (ع) بوده با اشیاء و پارچه های خاصی تزئین شده است. پخت و توزیع انواع خوراکی ها و نذورات به ویژه در شب تاسوعا و عاشورا از سنت های رایجی است که می توان در این ایام مشاهده کرد. نوع غذاها شباهت بسیاری با غذاهای مرسوم در محافل و مجالس شیعی در شبه قاره دارد.

قبل از پیروزی انقلاب اسلامی هر ساله در ایام محرم روحانیون و مبلغین ایرانی و هندی از حوزه علمیه نجف و قم و از طرف دفاتر مراجع بزرگ شیعه جهت امر تبلیغ راهی نواحی مختلف برمه می شدند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، دهها جوان مشتاق و علاقه مند برمه ای جهت تحصیل معارف شیعی عازم قم شده و پس از بازگشت به میهن خود وظیفه و مسؤلیت تبلیغ در مساجد و مراکز مذهبی شیعه در این کشور را برعهده گرفته اند. امروزه هزاران شیعه مخلص و پیرو اهل البیت (ع) در بیش از ۳۰ مسجد، امام باره، امام بارگاه و آستانه در نقاط مختلف برمه از جمله مسجد مغول شیعه، در رانگون پایتخت، مسجد مغول شیعه در شهر ماندالای، مسجد مغول شهر آماراپور، مسجد مغول شیعه شهر پروم، مسجد مغول شیعه شهر تونگو، امام بارگاه جعفری، انجمن عباس (ع) امام بارگاه کاشانی، آستانه حضرت عباس (ع)، امام بارگاه، هزار چراغ، و امام بارگاه عمارت طوسی که در دو شهر رانگون و ماندالای واقع شده اند و همچنین حسینیه شیرازی شهر آماراپور، امام بارگاه شهر بولمین، امام بارگاه شیعه تائونگیه که عمدتاً توسط ایرانی تبارها بنا شده است، اجتماع کرده و به عزاداری و سایر فعالیت های دینی و مذهبی خود می پردازند.

مضاف بر آن زنان شیعه و همچنین نسل جوان و جدید شیعه در برمه نیز با تشکیل حسینیه ها و انجمن هایی همانند: انجمن فاطمیه در رانگون، مرکز مطالعات اسلامی رانگون، حسینیه علی اکبر (ع) شهر رانگون و دیگر مراکز جلسات و محافل مذهبی، عزاداری خاص خود را داشته و عمدتاً به شیوه های رایج در ایران به عزاداری می پردازند. (۳۴)

فیلیپین

کشور فیلیپین مجمع الجزایری است با مساحت تقریبی ۳۰۰ هزار کیلومتر واقع در اقیانوس آرام و جنوب شرق آسیا از شمال به تایوان، از جنوب به مالزی و اندونزی و از غرب به دریای چین و از ناحیه شرق به اقیانوس آرام منتهی می شود. این کشور که

اول در ترویج اسلام و شکل دهی نهادهای سیاسی و اجتماعی مسلمانان در این منطقه نقش داشته اند افرادی بودند که به دلیل اوضاع سیاسی حاکم بر کشورهایشان به این مناطق مهاجرت کرده و در آن ساکن گشتند.

سادات در فیلیپین

در سال ۳۱۰ هجری، گروهی از نوادگان امام جعفر صادق (ع) جهت خلاصی از فشارهای حکام جور و تبلیغ اسلام از عراق وارد جزایر سوماترا شدند که در بین آنان افرادی چون «محمد بن یحیی بن محمد بن علی العریضی بن جعفر الصادق (ع)» و «احمد بن عبدالله بن موسی بن الحسن بن علی العریضی» و «محمد ابن جعفر بن حسن بن موسی بن جعفر الصادق (ع)» را می توان نام برد. (۳۶) پس از آن در ۱۳۱۷ هجری «احمد بن عیسی بن محمد النقیب بن علی العریضی» ملقب به احمد مهاجر از حضرموت وارد منطقه جنوب شرقی آسیا شد. در جزایر برونی نیز یکی از سادات طائف به نام «شرف علی» که از شرفاء مکه و از نوادگان امام حسن (ع) بود به جزایر برونی که در آن زمان، حاکمیت بخشی از مناطق مالزی و فیلیپین امروزی را در حاکمیت خود داشت مهاجرت کرد و پس از نفوذ در دستگاه سلطان «اونگ الاک بتاتار» که پس از اسلام آوردن لقب «سلطان محمد شاه» به خود گرفته بود، توانست

در ۱۴۲۶ م به پادشاهی کل جزایر برونی دست یابد. (۳۷) در اوائل قرن پانزدهم میلادی یک مسلمان عرب که وی نیز از سادات بود به نام «شرف ابوبکر» مشهور به «شرف الهاشم» از سرزمین عربستان به بغداد و از آنجا همراه کشتی های تجاری به سواحل شرق آسیا آمد. وی مدتی را در «ملاکا» که روزگاری مرکز تبلیغ اسلام در منطقه به شمار می رفت، اقامت کرد و موفقیت بسیاری کسب نموده و جزء فقهاء طراز اول آن دیار محسوب می شد. سید ابوبکر به منظور اشاعه و تبلیغ اسلام وارد مجمع الجزایر «صولو» در فیلیپین شد و در جزیره «هولو» رحل اقامت افکند و با دختر «راجا باگیندا» شاهزاده سوماترایی ازدواج کرد. پس از مرگ باگیندا، مردم سید ابوبکر را به جانشینی وی برگزیدند. سید ابوبکر «شرف الهاشم» نخستین حکومت اسلامی را در این منطقه بنا نهاد و فرزندان وی همانند «سلطان کمال الدین»، «سلطان علاء الدین»، «سلطان امیر العلماء»، «سلطان معز المتوالدین»، «سلطان نصیر الدین اول»، «سلطان محمد الحلیم» و... «سلطان جمال الکریم دوم» بیش از چهار قرن بر این بخش از فیلیپین با اقتدار حکومت کردند. (۳۸) از دیگر مبلغین و مروجین اسلام در مجمع الجزایر فیلیپین از ساداتی همچون «شرف محمد کابونگ سوان» فرزند «شرف علی زین العابدین» و همچنین برخی از مشایخ صوفیه چون «مخدوم کریم» می توان نام برد که قبل از شرف ابوبکر وارد فیلیپین شدند. شرف اولیاء و

□ شیعیان حاشیه شهرهای فیلیپین در روز عاشورا با خروج از خانه، به رهگذران آب می دهند و کودکان خود را برای همدردی با شهیدان عاشورا تا یک بعد از ظهر این روز از خوردن غذا منع می کنند.

مشکل از ۷۱۰۷۰ جزیره کوچک و بزرگ است. هر چند امروزه به عنوان کشوری غیر اسلامی در جامعه بین المللی مطرح است ولی در گذشته ای نه چندان دور اسلام و مسلمانان روزگاری طولانی بر بخش های وسیعی از آن حکومت می رانده و مسلمانان بخصوص سادات در عمده ترین بخش از کیان فرهنگی و سیاسی این نقطه دور افتاده نقش حیاتی بر عهده داشتند. مسلمانان که امروزه نیز بزرگترین اقلیت دینی را در فیلیپین تشکیل می دهند از بدو ورود اسلام به این مجمع الجزایر یعنی بیش از ۷۰۰ سال قبل تا سقوط آخرین سلطنت اسلامی در «صولو» یعنی ۱۹۱۵ م که توسط آمریکا صورت گرفت از اقتدار سیاسی لازم در این منطقه برخوردار بودند.

در خصوص تاریخ و نحوه ورود و نشر اسلام در فیلیپین باید گفت که به دلیل نزدیکی جغرافیایی و تأثیرات متقابل ناشی از فعل و انفعالات سیاسی و فرهنگی بین کشورهای اندونزی، مالزی، برونی، فیلیپین و تایلند ورود و نشر اسلام در فیلیپین را نمی توان خارج از چارچوب و جریان کلی ورود اسلام در منطقه جنوب شرقی آسیا دانست. برخی از محققین (۳۵) بر این باورند که سه گروه در ورود و نشر اسلام در این منطقه نقش اساسی داشته اند. تجاری که به جهت موقعیت مناسب مجمع الجزایر فیلیپین به انگیزه تجارت و سوداگری وارد این کشور شدند؛ افراد بومی که به سبب تماس و ارتباط با مسلمانان به دین اسلام درآمده و خود تبلیغ اسلام را برعهده گرفته اند و دسته سوم که بیش از دو گروه

شریف کابونگسوان از بنیانگذاران حکومت‌های اسلامی در مناطق «ماگینداناو» و «بایان» و «بوتیک» به شمار می‌روند. سلاطین ماگینداناو بیست و یک تن بودند که تا آخر قرن ۱۸ م در این منطقه حکومت کردند. چهارده تن از سلاطین مسلمان «مینداناو» که از ۱۰۵۵ تا ۱۳۰۷ هجری بر این جزیره حکم راندند غالباً از سادات بودند. (۳۹) حسن سلوک و شیوه رفتار و اخلاق حسنه این سادات به حدی بود که امروزه نیز پس از گذشت چندین قرن از وفات آنان مردم اعتقاد و باور فراوانی به آنها داشته، قبور آنان زیارتگاه مسلمانان و غیرمسلمانان منطقه به شمار می‌رود.

خلاصه این که در قرن شانزدهم میلادی بخش عمده‌ای از جزایری که امروزه فیلیپین نام گرفته است در مرحله پیشرفته‌ای از اسلام‌گرایی قرار داشت و سه دولت اسلامی «صولو» که خود شامل مناطق چون «باسیلان»، «پالوان»، «نگروس»، «پانای»، «مینورو» و «ایلوکو» در شمال جزایر لوزون می‌شد و همچنین کشور مسلمان «ماگینداناو» که شامل تمامی جزیره مینداناو می‌گردید و بالاخره کشور مسلمان «مانیلا» مانیل کنونی و از جمله مرکز «سوزون» حاکمیت خود را بر این مناطق اعمال می‌کردند. قدیمی‌ترین و آخرین سلطنت اسلامی در مجمع الجزایر صولو وجود داشت که در سال ۱۹۴۰ م توسط قوای متجاوز و اشغالگر آمریکا برچیده شد. قوای استعمارگر اسپانیایی نیز پس از تصرف این کشور آن را به نام فیلیپ پادشاه اسپانیا «فیلیپین» خواندند و به سربازان خود دستور دادند تا مردم این سرزمین را مجبور نمایند تغییر مذهب داده، مسیحی شوند. مسلمانان این کشور طی سالیان متمادی برای حفظ هویت و استقلال خود مبارزه کرده و امروزه نیز علی‌رغم تلاش‌های بسیاری که در جهت تغییر جمعیتی و مذهبی مسلمانان صورت گرفته است مسلمانان این کشور به سنت‌ها و باورهای مذهبی خود پایدار ماندند. (۴۰)

علاوه بر سادات، تجار مسلمان از دیگر سرزمین‌ها از جمله ایران نیز از گذشته‌ای بسیار دور با ساکنان این سرزمین در ارتباط بوده‌اند. وجود برخی واژه‌های فارسی در زبان بومی این کشور نشان و شاهدی بر این ادعاست. برخی واژه «پالوان» که نام یکی از ایالت‌های مسلمان‌نشین فیلیپین است را از کلمه پهلوان فارسی دانسته و در وجه اطلاق آن نیز داستانی نقل می‌نمایند.

در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی هر چند تعداد شیعیان در این کشور بسیار اندک بوده ولی حضور دانشجویان و تجار ایرانی در این کشور فرصت و زمینه جذب برخی افراد به مذهب شیعه را فراهم آورده بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی شیخ در فیلیپین همانند دیگر کشورهای آسیای جنوب شرقی حیاتی دوباره یافت و مشتاقان

□ شیعیان فیلیپین با جمعیت حدود ۲۰ هزاری خود در شهرهای مانیل و بونگو، در جزیره تاوی تاوی، زامبوآنگاه و مراوی و مناطق لانائوی جنوبی و شمالی، مالانگ، کوته‌باتو و لانائو زندگی می‌کنند.

بسیاری بویژه از میان مسلمانان شافعی مذهب این کشور را به خود جذب نمود. شیعیان فیلیپین که جمعیتی قریب به ۲۰ هزار نفر را شامل می‌شوند امروزه در مناطق و شهرهای مختلفی همچون «مانیل» پایتخت، «بونگو» در جزیره تاوی تاوی، «زامبوآنگا» و «مراوی» مناطق «لانائوی جنوبی و شمالی»، «مالانگ»، «کوته باتو»، «لانائو» و برخی دیگر از مناطق پراکنده‌اند و در مساجد، حسینیه‌ها و مراکز فرهنگی و مذهبی خود به فعالیت‌های مذهبی می‌پردازند.

سنت‌ها و باورهای موجود در میان مردم مسلمان فیلیپین بویژه در نواحی و مناطق جنوبی این کشور همانند جزایر «زامبوآنگا» و «باسیلان» در خصوص محرم برجای مانده از دوران حکومت‌های اسلامی و تأثیرات حضور و نفوذ پیروان و محبین اهل بیت (ع) در این کشور است. در ماه محرم بویژه روزهای تاسوعا و عاشورا والدین به کودکان خود سفارش می‌کنند که به نقاط دور دست و دریا برای صید ماهی نروند زیرا اهل بیت رسول خدا (ص) در چنین روزهایی به وسیله شورشیان کشته شده‌اند و این درحالی است که بسیاری از آنان از واقعه محرم اطلاع دقیقی ندارند. همچنین در شب دهم محرم برای آوردن غذاهای گوناگون به مساجد نزدیک محل اقامت خود می‌روند و همراه با کودکان در مسجد گردهم جمع می‌شوند. امام مسجد، سوره یاسین را سه مرتبه می‌خواند و مردم از خداوند می‌خواهند که قاتلان خاندان رسول خدا (ص) را

لعنت کند و آنها را نیز مصون بدارد. در روز عاشورا مردم مسلمان حاشیه شهرها از خانه‌های خود خارج می‌شوند و به کسانی که از مقابل خانه‌های آنها عبور می‌کنند آب می‌دهند و کودکان خود را به خاطر همدردی با شهدای عاشورا از خوردن غذا تا قبل از ساعت یک بعد از ظهر منع می‌کنند. برخی نیز در عاشورا روزه می‌گیرند. در «تاوی تاوی» مردم هنوز نام‌های خاندان اهل بیت (ع) چون امام علی (ع)، امام جعفر صادق (ع)، امام مهدی (عج)، را در خاطر دارند. مفاهیمی که در حسینیه‌ها و دیگر مراکز مذهبی شیعه در شهرهای مختلف بین مردم رواج یافته است. (۴۱)

امروزه نیز شیعیان فیلیپین در شهرها و مناطق مختلف این کشور در ایام محرم بویژه شب‌های تاسوعا و عاشورا مراسم پر شور عزاداری برپا کرده و حسینیه‌ها، مساجد و دیگر محافل مذهبی شیعه در این ایام صحنه‌های شورانگیزی از عشق و ارادت محبین به خاندان اهل بیت (ع) در این کشور را به نمایش می‌گذارند. آنچه که در این مقاله ذکر شد تنها بخش و گوشه‌ای ناچیز و ناقص از تاریخ شیعه و سنت‌های محرم در برخی کشورهای جنوب شرقی آسیا بود.

پی‌نوشت:

- ۳۰- همانند «Maungtan Loiy»؛ محقق بودایی به نقل از کتاب سبز برمه وزارت امور خارجه، تألیف حسین فضلی.
- ۳۱- همان
- ۳۲- کاز گزاران مسلمان در حکومت سیام، دکتر چولیس بونگ، استاد دانشگاه چولالونکارن بانکوک، خلاصه ترجمه فارسی جمهوری اسلامی ایران بانکوک
- ۳۳- برای مطالعه بیشتر در این زمینه مراجعه کنید به «گزارش سفر به برمه» محمدعلی ربانی، مجله چشم‌انداز، شماره‌های پنجم و ششم آبان و آذر ۸۴.
- ۳۴- ک. به فیلم مستند «محرم در برمه» ساخته مشترک رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بانکوک و دفتر صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در کوالالامپور.
- ۳۵- مرحوم اسد شهاب «جوله فی ربوع جزر مورو» قیصر ادیب مجول رئیس بخش مطالعات اسلامی دانشگاه فیلیپین در «مشاکل الدعوه الاسلامیه فی فیلیپین».
- ۳۶ و ۳۷- «موسوعه دورالعالم الاسلامی و رجالها» شاکر مصطفوی، جلد ۳، چاپ بیروت.
- ۳۸- اقلیت‌های مسلمان در جهان امروز، علی کتانی، ترجمه: محمدحسین آریا، انتشارات امیرکبیر.
- ۳۹- همان
- ۴۰- ک. مسلمانان در فیلیپین «محمدعلی ربانی، روزنامه اطلاعات، ۱۸ مهر ۷۴.
- ۴۱- گزارش «محرم در فیلیپین» رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بانکوک ۸۴/۹/۱۷.